

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i
fritidshem, 15 hp
VT 2022
Fakulteten för lärarutbildning

Inkludering och delaktighet för elever med funktionsvariationer – hur talar lärare om det?

En intervjustudie.

Hilda Carlander & Hanna Sjöstrand.

Hilda Carlander & Hanna Sjöstrand.

Titel

Inkludering och delaktighet för elever med funktionsvariationer – hur talar lärare om det?

En intervjustudie.

Engelsk titel

Inclusion and participation for pupils with functional variations - how do teachers talk about it?

An interview study.

Handledare

Patrik Ehrlow.

Examinator

Sara Lenninger.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis behandlar studien lärare i fritidshems talan kring begreppen inkludering och delaktighet i relation till elever med funktionsvariation. Hur de anpassar undervisningen och sitt arbetssätt samt hur de talar om själva begreppet funktionsvariation. Dessa resonemang redogörs i resultat samt i diskussion, där intervjudeltagarnas svar ställs i relation till tidigare forskning, aktuella styrdokument samt vidare forskningsområden.

Intervjudeltagarna har talat om begreppet funktionsvariation på ett sätt som är synonymt med begreppen *funktionshinder* samt *funktionsnedsättningar*. Förtydligande och motivering följer i centrala begrepp, resultat samt diskussion.

Studien har socialkonstruktivismen som teoretisk utgångspunkt, vilket innebär att resultatet analyseras utifrån detta teoretiska perspektiv. Valet av

socialkonstruktivismen togs utifrån syftet, hur lärare talar om inkludering och delaktighet i relation till elever med funktionsvariation. En stor del av socialkonstruktivismen grundar sig i talet samt hur det utspelar sig i sociala sammanhang. Socialkonstruktivismen kopplas även till studiens forskningsfrågor: *hur talar lärare om arbetssättet för inkludering och delaktighet för elever med funktionsvariation?* och *Hur talar lärare om begreppet funktionsvariation?* Detta redogörs tydligare i forskningsgenomgången samt i analysen av resultatet från den insamlade empirin.

Ämnesord

Inkludering, delaktighet, lärare i fritidshem, exkludering, funktionsvariation, elev, socialkonstruktivism.

Innehållsförteckning

Förord	7
Inledning och bakgrund	8
Centrala begrepp	9
<i>Förklaring av begreppet funktionsvariation .....</i>	<i>9</i>
<i>Förklaring av begreppet delaktighet.....</i>	<i>10</i>
<i>Förklaring av begreppet elev .....</i>	<i>11</i>
<i>Förklaring av begreppet lärare i fritidshem .....</i>	<i>11</i>
Syfte.....	11
Forskningsfrågor.....	11
Forskningsgenomgång.....	12
<i>Lärares arbetsätt för elever med funktionsvariationer .....</i>	<i>12</i>
<i>Betydelsen av delaktighet.....</i>	<i>13</i>
Teoretisk utgångspunkt	14
Metod.....	14
Intervjuerna	15
Genomförande.....	16
Bearbetning och analys	17
Etiska överväganden	18
Metoddiskussion	19
Resultatdiskussion.....	20
Lärarnas talan om begreppet funktionsvariation.....	21
<i>Lärarnas definition av begreppet.....</i>	<i>21</i>
Analys	23
Lärarnas arbetsätt för en inkluderande verksamhet.....	24
<i>Strukturer för inkludering och delaktighet på fritidshemmet.....</i>	<i>24</i>
<i>Arbetsätt i arbetet med funktionsvariationer.....</i>	<i>25</i>
<i>Språket som verktyg för anpassningar.....</i>	<i>27</i>
Analys	28
Skulden lärarna lägger på elevernas funktionsvariationer	29
<i>Lärarnas talan om svårigheter för elever att vara delaktiga.....</i>	<i>29</i>
<i>Social exkludering mellan eleverna .....</i>	<i>30</i>

Analys	31
Lärarnas synliggörande av elevernas förståelse för elever med funktionsvariationer	31
<i>Elever som inkluderar .....</i>	<i>31</i>
<i>Elevernas bemötande gentemot elever med funktionsvariationer .....</i>	<i>32</i>
Analys	33
Slutsats	34
Diskussion	34
Framtida forskningsmöjlighet	38
Referenser	39
Bilagor	41
Bilaga ett	41
Bilaga två	43
Bilaga tre	44

Förord

Stort tack till alla lärare i fritidshem som tagit sig tiden att delta där era intervjusvar gav oss värdefull inblick i lärare i fritidshems värld. Informationen var givande både för arbetet och för oss personligen. Tack vare er ser vi fram emot att, inom snar en framtid, komma ut i verksamheterna och börja våra livslånga lärarkarriärer.

Vi vill även tillägna ett tack för det stöd och den handledning vi har fått från alla våra fantastiska lärare under hela processen av denna kandidatuppsats. Utan er hade resan till det färdiga resultatet varit betydligt längre och tuffare. Ni vet vilka ni är, ta åt er!

Tack till våra familjer och livskamrater för förståelsen av både mental och fysisk frånvaro under arbetets gång. Stöttningen och kärleken har varit otroligt betydelsefull och nödvändig.

Inledning och bakgrund

Hur talar egentligen lärare i fritidshem om inkludering och delaktighet relation till elever med funktionsvariationer? Hur talar de om själva begreppet funktionsvariation och sina arbetssätt i relation till detta? Vi undersöker dessa frågor i föreliggande intervjustudie, där en redogörelse av bakgrunden presenteras samt aktuell forskning. Därefter följer studiens centrala begrepp och syfte.

Trots att inkludering, delaktighet och exkludering är så pass viktiga begrepp lyser de nästan med sin frånvaro i dagens läroplan (Skolverket, 2019). Vid närmre läsning och sökning bland ord fann vi att dessa begrepp förekom ytterst sällan. Begreppen inkludering och exkludering nämns inte en enda gång, varken i rådande eller kommande läroplan (Skolverket, 2022). Ordet *delaktiga* benämns en gång i Lgr 11 i kapitel fyra. Här skriver Skolverket (2019) att eleverna ska ges möjlighet att utveckla en så kallad förtrogenhet med demokratiska principer, processer och arbetssätt genom att vara bland annat *delaktiga* och göra inflytande på verksamheten.

Lgr 11 och kommande läroplan Lgr 22 använder begreppet *funktionsnedsättning*. En vidare förklaring kring de olika begreppens innebörd finns att läsa i centrala begrepp. Om vi jämför med föregående läroplan, LPO 94 (Utbildningsdepartementet, 1994), nämns inte heller funktionsvariation. Dock benämns funktionshinder tre gånger. I Lgr 80 (Skolöverstyrelsen, 1980) benämns dessa elever som *elever med särskilda behov*, som sedan specificeras med *fysiska eller intellektuella handikapp* och *känslomässiga eller sociala störningar*. Trots att det inte står vidare specificerat kring elever med funktionsvariation och delaktighet samt inkludering, framkommer det tydligt att *alla elever* ska vara med och ges en god tid på fritidshemmet (Skolverket, 2019).

Enligt Lgr 11 (2019) ska undervisningen i fritidshemmet även ge eleverna möjlighet att få vara delaktiga i verksamheten. Är alla elever, utifrån styrdokumentet, delaktiga eller deltar de enbart? Brodin (2011) hävdar nämligen att delta i exempelvis en aktivitet eller grupp, inte nödvändigtvis innebär delaktighet. Att delta innebär således inte nödvändigtvis att eleven känner sig delaktig eller

inkluderad i exempelvis en aktivitet. Detta kan vidare leda till att eleven deltar i en aktivitet på ett fysiskt plan, men inte känner sig delaktig på grund av det sociala samspelet eller bristande möjligheter för inflytande. Vidare beskriver Elvstrand och Lago (2019) att elever kan exkluderas i en mindre grupp, trots att det utifrån liknar inkludering. I den fria tiden på fritidshemmet ges eleverna förutsättningar att välja vilka grupper de ska ingå i och vilka aktiviteter de ska ägna sig åt. Har lärare en hög närvaro samt engagemang i elevernas gruppkonstellationer, kan en exkludering undvikas, när de skapar situationer som ger de inblick i vad som faktiskt sker mellan eleverna (Elvstrand & Lago, 2019).

Med inspiration taget ifrån bland annat ovan nämnda aspekter har centrala begrepp samt syfte arbetats fram.

Centrala begrepp

Studien innehåller följande centrala begrepp: funktionsvariation, inkludering, exkludering, delaktighet, elev och lärare i fritidshem. Nedan förklaras begrepp som är relevanta för studien.

Förklaring av begreppet funktionsvariation

Begreppet funktionsvariation berör alla människor och beskriver att alla funktionsförmågor skiljer sig åt över hela befolkningen (Autism- och Aspergerförbundet, 2022). Vid användningen av begreppet i studien syftar vi på elever vars funktionsförmågor inte överensstämmer med den givna normen. Vilket kan innebära både fysiska, kognitiva och psykiska funktionsförmågor, såsom elever med begränsad rörelseförmåga, dysmeli, överdriven rörlighet, högkänslighet, blindhet, koncentrationssvårigheter, ovanligt hög intellektuell förmåga, ADHD, särskild begåvning, cerebral pares, medfödd benskörhet (Our Normal, 2022).

Lgr 11 (Skolverket, 2019) och den kommande läroplanen 22 använder begreppet funktionsnedsättning. Dock kan det tolkas som att det finns en värdering i detta begrepp, vilket kan leda till att de som berörs kan få en negativ klang riktad gentemot sig. Ett ytterligare argument till att begreppet funktionsvariation används

denna i studie grundar sig i Nationalencyklopedins (2021) beskrivning av begreppet:

Funktionsvariation, värdenneutral beskrivning av människors olika fysiska, psykiska eller kognitiva förmåga (Nationalencyklopedin, 2021).

Med ovanstående resonemang föll valet på att använda begreppet funktionsvariation, utan att förminska det eventuella stöd dessa individer kan vara i behov av på grund av deras funktionsförmåga. Sett ur våra intervjudeltagares svar används begreppet funktionsvariationer synonymt med begreppen *funktionsnedsättning* och *funktionshinder*. Enligt Autism- och Asbergerförbundet (2022) innebär funktionsnedsättning som en nedsättning av en funktionsförmåga jämfört med en så kallad normalförmåga. Funktionshinder innebär således att en person har svårt att göra något på grund av att omgivningen inte är tillgänglig (Autism- och Asbergerförbundet, 2022).

Förklaring av begreppet inkludering och exkludering

Betydelsen av inkludering innebär att en elev ingår i ett kamratskapande, där syftet är att tillhöra en grupp (Elvstrand & Lago, 2019). Exkludering menas det som kallas social uteslutning där elever förskjuter, agerar och förhandlar gentemot varandra. Enligt Elvstrand och Lago (2019) är exkludering en process som är nära besläktat med begreppet inkludering.

Förklaring av begreppet delaktighet

Ordet *delaktighet* är inte synonymt med att en person *deltar*, då dessa begrepp skiljer sig åt. Brodin (2011) skriver att en individ kan exempelvis delta i en aktivitet utan att känna sig delaktig i den sociala gemenskapen. Detta innebär vidare att en elev kan uppfattas som delaktig i en gruppkonstellation utåt sett, utan att faktiskt känna sig delaktig. Här kan en problematik uppstå, då det kan vara svårt för lärare att identifiera att en elev inte är delaktig, om läraren inte är aktiv och engagerad i elevernas sociala samspel.

Förklaring av begreppet elev

I studien kommer ordet elev att användas, ordvalet överensstämmer med de senaste läroplanernas benämning på den grupp arbetet berör på fritidshemmet och i skolans organisation (Skolverket, 2019). Vid forskningsgenomgång och i excerpter kommer det ordval respektive forskare eller intervjuperson använt sig av att användas.

Förklaring av begreppet lärare i fritidshem

Tidigare hette yrkestiteln fritidspedagog och idag heter det grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem. Valet av att ha deltagare med adekvat utbildning som grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem togs av anledningen att uppnå syftet. Detta innefattar personer med denna yrkestitel och hur textförfattarna kan synliggöra deras åsikter kring det givna ämnet. Till denna yrkesgrupp räknas även de personer som är legitimerade lärare från de äldre examensårgångarna, exempelvis personer som innehar en examen som fritidspedagog. Den långa yrkestiteln förkortas till antingen lärare i fritidshem eller enbart till lärare, med anledning att underlätta läsningen.

Syfte

Syftet med studien är att synliggöra hur lärare i fritidshem talar om begreppen inkludering samt delaktighet i relation till fritidshemmets verksamhet. Fokus ligger på hur lärare talar om begreppen i förhållande till elever som har en funktionsvariation.

Forskningsfrågor

- Hur talar lärare om begreppet funktionsvariation?
- Hur talar lärare om arbetssättet för inkludering och delaktighet för elever med funktionsvariationer?

Forskningsgenomgång

I följande avsnitt kommer relevant forskning för studien att presenteras. Avsnittet behandlar artiklar om funktionsvariationer, där innehållet kan jämföras med hur studiens intervjudeltagare talar kring begreppet inkludering samt hur lärares arbetssätt kring inkludering och exkludering kan se ut.

Avsnittet behandlar även artiklar kopplade till begreppen delaktighet, exkludering samt inkludering. Dessa artiklar används i studiens analys av resultatet samt i diskussionen. Artiklarna innehåller viktiga beskrivningar av begreppen. Vissa artiklar har en liknande ingång som vår studie, men där syftet samt metoden skiljer sig. Här kommer vi att använda de ordval som respektive forskare valt att använda sig av i sin studie.

Lärares arbetssätt för elever med funktionsvariationer

Öhman (2017) genomförde en fallstudie under tre år där syftet var att skapa mer inkluderande lärmiljöer inom skolorganisationen med hjälp av skolhälso teamet. Istället för att formulera sig som i att det är *eleverna* som *är* problemet så befinner eleverna sig *i* en svårighet. En annan faktor var att sträva efter att ge eleverna den eventuella hjälp de behöver på plats i klassrummet. Detta istället för att segregera dessa elever till olika former av stödklasser för att förhindra exkludering från deras ordinarie klasser. En ytterligare förändring som kan göras för att tillgodose elevers eventuella behov är att variera undervisningens miljö. Brodin (2009) skriver att utomhuspedagogik är ett mer kraftfullt undervisningssätt än i den typiska klassrumsmiljön. Brodin (2011) skriver även om att delta i utomhuspedagogik oftast innebär att erfara utifrån den egna förutsättningar samt att det kan vara enklare att individualisera undervisning när den bedrivs informellt utan “väggar” runt rummet. Brodin (2009) fortsätter att beskriva att det förekommer mer utomhusundervisning i förskolan, varpå eleverna kan delta på deras egna förutsättningar. I sådana miljöer är det mer tillåtet att vara annorlunda, elever som har förutsättningar kan enklare avlägsna sig från gruppen (Brodin, 2009).

Betydelsen av delaktighet

Brodin (2011) lyfter skillnaden på *att delta* och att vara *delaktig*. Är en person delaktig innefattas den i exempelvis en aktivitet, både på ett socialt och fysiskt plan. Vidare innebär detta att en person är engagerad samt upplever att det finns en möjlighet att påverka sin situation. Att delta således innebär att en person kan *delta* i en aktivitet eller situation, utan att känna *delaktighet*.

Elvstrand och Närvänen (2015) har, liknande Brodin (2011), undersökt hur pedagoger tolkar samt förstår innehållet i begreppet delaktighet. Det framkom bland annat att deras intervjudeltagare hade meningsskiljaktigheter gällande betydelsen över barns delaktighet.

Hur lärare kan arbeta för inkludering och mot exkludering

Finnvolds (2018) resultat visar att elever med funktionsvariationer har en stark vilja att bli inkluderade i undervisningen med deras klasskamrater, trots de eventuella svårigheter eleverna befinner sig i. Dock skriver han att dessa elever snarare segregeras inom skolans värld. Vidare lyfter Finnvold (2018) även att det är lärares arbetssätt och inte svårighetsgraden på elevens funktionsvariation som påverkar hur eleven inkluderas i verksamheten.

Meade och O'Brien (2018) beskriver en liknande problematik i sin studie om exkludering av elever med funktionsvariation. I deras studie förekommer det ett exempel från USA:s motsvarighet till det svenska fritidshemmet, after school program. Här exkluderas en elev genom att bli nekad en plats, på grund av sin funktionsvariation. Det anmärkningsvärda i detta exempel är att de biologiska syskonen fick plats, som inte hade någon funktionsvariation.

Elvstrand och Lago (2019) lyfter även de en problematik kring inkludering. En komplex situation uppstår i den fria leken, där elever ges förutsättningar att skapa egna gruppstrukturer. Problematiken består av att det kan, utifrån sett, verka som att eleverna inkluderar varandra i gruppen. Om personalen dock analyserar hur elevgruppens sociala maktstruktur ser ut, kan de istället upptäcka att exkludering sker. Elvstrand och Lago (2019) hävdar vidare att, likt vad Finnvold (2018) gör,

lärarnas arbetssätt bör innehålla hög närvaro samt styrda aktiviteter, där lärarna är medvetna om vad som sker i elevgruppen. På följande sätt, kan inkludering främjas och exkludering motverkas.

Teoretisk utgångspunkt

I följande avsnitt presenteras socialkonstruktivismen som studiens teoretiska utgångspunkt. Socialkonstruktivismen är intresserad av hur och varför människor erfar, förstår och beskriver vår verklighet genom språket (Brinkkjær & Høyen, 2020).

Socialkonstruktivismen grundas i att verkligheten är formad, tolkad och därmed konstruerad av människor samt deras sociala samspel. Intresset ligger i språkets kraft och utgör en stor betydelse för utgångspunkten. Alla människor är av den anledningen beroende av de sociala kontexter de befinner sig i (Brinkkjær & Høyen, 2020). Patel och Davidson (2019) hävdar även att konstruktionen av verkligheten antas ske i ett socialt samspel mellan människor. Den sociala verkligheten är något som skapas och omskapas, beroende på det sammanhanget de befinner sig i. Studiens intervjudeltagare är därför beroende av fritidshemmets och skolans sociala kontexter samt de strukturer som råder på just deras arbetsplats. Detta kan resultera i att de har erfart olika situationer och händelser samt att inkludering och delaktighet har olika betydelse för lärarnas arbetssätt.

Syftet att använda sig av socialkonstruktivismen som teoretisk utgångspunkt, grundar sig i att lärarnas talan om arbetssätt för inkluderingen och delaktighet i relation till elever med funktionsvariationer, ska synliggöras.

Metod

Denna del behandlar metodavsnittets alla delar. Metodavsnittet består av två delar varpå den första berör valen kring insamlingsmetod, urval och genomförande.

I den andra delen behandlas de metoder som använts för bearbetning och analys av den insamlade empirin, följt av de etiska överväganden som gjorts inför studien. I

avslutningen av metodavsnittet kommer metoddiskussionen lyfta olika faktorer och händelser som kan ha påverkat studiens resultat. Här vägs fördelar och nackdelar mot varandra samt varför vissa val tagits.

Intervjuerna

Insamlingsmetoden för studien är av intervjuform. Empiri som samlats in är det som intervjudeltagarna väljer att tala om utifrån vissa fasta intervjufrågor (Denscombe, 2018). Undersökningen är därför kvalitativ, där intervjusvaren blir på en mer fördjupad nivå som är önskvärd för syftet (Denscombe, 2018). Valet föll fortsättningsvis på personliga intervjuer. Genom denna intervjuform har forskaren möjlighet att få tillgång till privilegierad information av lärare i fritidshem. Alltså, värdefulla insikter och kunskaper intervjupersonerna har genom sitt valda yrke (Denscombe, 2018). Vidare stod valet mellan strukturerade, semistrukturerade och ostrukturerade intervjuer, där Denscombes (2018) tankar fick utgöra utgångspunkten för valet av intervjumetod. Semistrukturerade intervjuer har varit det mest optimala valet, då Denscombe (2018) beskriver att det är möjligt att ändra på de olika frågornas ordning, samtidigt som möjligheten för att ha fasta intervjufrågor finns.

Samtliga intervjudeltagare valde att lämna muntligt samtycke, vilket de gjorde innan intervjun startades. Under intervjuerna deltog båda textförfattarna, en med rollen som sekreterare och en med rollen som intervjuare. Anledningen bakom detta är att flera tolkningar kan göras av samma svar, samtidigt som personerna i de olika rollerna kan notera olika detaljer. Enligt Patel och Davidson (2019) krävs det träning för att vara en god intervjuare men även för att behålla en kontinuitet kring hur intervjufrågorna framfördes. Därför förblev rollerna konstanta från start vid pilotstudie till den avslutande intervjun.

För att öka trovärdigheten på intervjupersonernas svar, behövde vi vidta vissa åtgärder. De biografiska kännetecknen som kön och yttre utseende kunde inte påverkas, men framställningen kunde neutraliseras. Till exempel valet att inte ha religiösa symboler synliga, då detta kan påverka hur deltagaren utformar sina svar. Exempelvis kan intervjupersonen medvetet eller undermedvetet påverka sina svar

beroende på vad hen har för personlig relation till den religiösa symbolen. Detta kan minimera risken att deltagarna infriar det de tror att vi vill höra. Sker detta, kan det påverka datainsamlingen (Denscombe, 2018).

Urval

Inför studiens start valdes åtta adekvat utbildade lärare ut, på fem olika fritidshem i Sverige. Samtliga intervjudeltagare hade eftergymnasial examen som grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem. Intervjuerna genomfördes digitalt, via Zoom eller Teams, vilket utgjorde en fördel med tanke på att fysisk närvaro inte krävdes för genomförandet. En nackdel kan ha varit att kroppsspråk och mimik har undgått, på grund av att vi inte varit fysiskt närvarande. Dock kunde delvis dessa aspekter uppfattas med hjälp av videosamtal.

Studiens urval kan med fördel ses ur en explorativ infallsvinkel, då forskningen som bedrivs är kvalitativ samt på en småskalig nivå (Denscombe, 2018). Syftet med studien är att undersöka ett område som är relativt outforskat samt att generera information kring ämnet inkludering och delaktighet. Vidare kan valet av explorativt urval leda till att sannolikheten ökar för att få med intressanta eller ovanliga exempel, som kan belysa det som studeras (Denscombe, 2018).

Genomförande

Två pilotstudier har genomförts för att pröva huruvida intervjufrågorna överensstämde med studiens syfte och forskningsfrågor (Denscombe, 2018). Efter transkribering av de inspelade pilotstudierna och en kortare analys utav innehållet, ledde det till en lättare revidering av frågorna varpå de sedan ansågs lämpliga för studiens syfte.

Efter pilotstudierna genomförts, mejlade vi förfrågningar till rektorer runt om i Sverige med önskan om att de kunde vidarebefordra till behöriga lärare på fritidshemmen. Det första utskicket gav inga resultat, varpå det enbart var två rektorer som besvarade mejlen. Missivbrev och förfrågan sändes ut till en ny

omgång rektorer. Detta resulterade i bättre gensvar där åtta intervjuer bokades in med lärare från fem olika fritidshem.

Innan samtliga intervjuer startades, lästes samtyckesblanketten upp varpå samtliga deltagare valde att ge sitt muntliga samtycke till att delta i studien. Efter att samtycket gavs ställdes några uppvärmningsfrågor till respektive deltagare. Dessa frågor berörde exempelvis hur länge de arbetat och vad som fick dem att vilja bli lärare i fritidshem. Frågorna ställdes för att skapa en tillit och en avslappnad miljö, vilket förhoppningsvis bidrog till att deltagarna besvarade frågorna mer sanningsenligt. Tillit är en grundläggande aspekt för att intervjupersonen kommer att säga vad hen egentligen tycker och tänker (Denscombe, 2018).

Vid den första intervjun dök inte intervjudeltagaren upp under utsatt tid på grund av förhinder. På grund av studiens tidsbegränsning, togs valet att inte boka en ny intervjutid vilket ledde till att vi enbart hade sju intervjudeltagare. Vid tidpunkten för den tredje intervjun inleder intervjudeltagaren med att fråga om vi visste att den inte hade fullständig utbildning. Trots att vi inte hade fått informationen tidigare, valde vi att genomföra intervjun.

Transkriberingarna av de olika intervjuerna fortlöpte under tiden de senare intervjuerna pågick, för att transkriberingen skulle bli klar så fort som möjligt. Empirin lästes sedan igenom och olika excerpter plockades ur texten. Dessa sorterades sedan upp i kategorier, vilka sedan presenterades i resultatdelen och analyserades med hjälp av socialkonstruktivismens perspektiv. Att det var kort tid mellan transkriberingarna och analysen var till vår fördel, då analyseringen utförs bättre i nära relation till transkriberingen när innehållet fortfarande är relativt färskt i minnet (Patel & Davidson, 2019). Analyserna bidrog sedan till en avslutande diskussion ni får ta del av i senare avsnitt.

Bearbetning och analys

I bearbetningen av den insamlade empirin har transkribering utförts och därefter har innehållet kategoriserats (Denscombe, 2018). Kategorierna överensstämmer med studiens syfte och forskningsfrågor. Det färdigställda resultatet har

kategoriserats, där första rubriken behandlar lärarnas talan om begreppet funktionsvariation. Fortsättningsvis lyfts lärarnas arbetssätt för en inkluderande verksamhet på fritidshemmet följt av skulden lärarna lägger på elevernas funktionsvariationer. Lärarnas synliggörande av elevernas förståelse för elever med funktionsvariationer utgör det fjärde och sista avsnittet i resultatdelen. Efter varje resultatdel följer en hophörande analys.

Resultatet har analyserats utifrån socialkonstruktivismens tankar om språkets betydelse samt sociala sammanhang. Pauser och tysta partier som uppstår under intervjun finns med i den nedskrivna empirin, av anledningen att försöka återge svaren så korrekt som möjligt. Dock är vissa utfyllnadsord borttagna, då de inte är relevanta för excerptens innehåll.

Etiska överväganden

Vetenskaplig forskning har vissa koder som måste följas och den första menar att deltagarnas intressen ska skyddas (Denscombe, 2018). En av aspekterna i den första koden gäller att deltagarna i studien ska kunna ha nytta av forskningsresultaten. Med detta menas inte att intervjupersonerna kommer att få en personlig fördel, utan att människor i deras befintliga situation kan ha något att vinna med den informationen som kommit ut.

Intervjupersonernas deltagande skall vara frivilligt och de måste få tillräckligt mycket information kring undersökningen för att kunna göra en förnuftig bedömning (Denscombe, 2018). Enligt Vetenskapsrådet (2017) kan samtycke lämnas skriftligt, dock finns inga krav på att det är nödvändigt. Deltagarna gavs därför möjlighet att lämna muntligt samtycke, vilket samtliga valde att uppges. Deltagarnas personuppgifter har hanterats konfidentiellt där fiktiva namn har använts, både i transkriberingen, i intervjuanteckningar och i övriga dokument. Att hemlighålla intervjupersonerna identitet är av yttersta vikt, då dessa kan ha yppat åsikter kring inkludering och delaktighet i relation till elever med funktionsvariationer, som kan förarga andra människor (Vetenskapsrådet, 2017).

En viktig aspekt vi haft i åtanke under intervjuerna är den personliga aspekten (Denscombe, 2018). Ämnesområdet kan vara nära förknippat med intervjupersonernas egna erfarenheter, vilket kan ha berört dem på ett sätt som kunnat skapa olika känslöstämningar. Av denna anledning ställdes intervjufrågorna med försiktighet (Vetenskapsrådet, 2017).

I övrigt lagras inspelningarna och mejladresserna på skyddade enheters inspelningsapplikationer. För att förhindra läckage av insamlad information, har utskrivet material och de teknologiska verktyg som använts till studien, förvarats på säkra platser otillgängliga för obehöriga (Denscombe, 2018). För eventuell kontroll av studien, sparas intervjumaterialet med tillhörande avidentifierat information för att kunna ta bort korrekt material om en intervjudeltagare drar sig ur.

Metoddiskussion

Under följande rubrik diskuteras olika val som tagits under studiens gång, där för- och nackdelar vägs mot varandra. Här behandlas även olika situationer eller val som kan ha påverkat resultatet i en eventuell riktning.

I valet mellan att genomföra fokusintervjuer eller personliga intervjuer, föll valet på personliga intervjuer. Fokusintervjuer har fler deltagare, vilket öppnar upp för diskussioner och samtal från fler personer, men det fanns inget behov av det i vår studie. De personliga intervjuerna ger istället intervjudeltagarna chansen att enskilt tänka ut sitt svar på frågorna som ställs, oberoende andra personers yttranden (Denscombe, 2018). De personliga intervjuerna genomfördes med hjälp av digitala verktyg, med tidsaspekten som motivering. Det var mer tidseffektivt att intervjua alla digitalt än vad det hade varit att träffa varje individuell intervjudeltagarna fysiskt.

Tre av intervjudeltagarna arbetade på samma arbetsplats, vilket kan innebära att deras syn på inkludering samt delaktighet i relation till elever med funktionsvariation, liknar varandras, då de befinner sig i samma sociala sammanhang (Patel & Davidson, 2019). Intervjuerna genomfördes under samma

dag i tät följd på varandra, vilket bidrog till att de inte kunde diskutera avsevärt mycket med varandra under tiden mellan intervjuerna i jämförelse om det varit ett par dagars mellanrum. Den första deltagaren hade möjlighet att diskutera med den tredje under tiden intervjun med deltagare två genomfördes. Dock var det ingenting som märktes.

Inför den tredje intervjun berättade intervjudeltagaren att denna inte hade fullföljt utbildningen till lärare i fritidshem, att hen hade kompletteringar kvar på examensarbetet men valt att börja arbeta istället. I och med att personen arbetat i flera år och hade klarat av stor majoritet utav utbildningen togs valet att behålla personen för studien. Hen hade, trots sin icke fullständiga utbildning, många års erfarenhet i yrket och vi fann det mest optimalt, då en intervjuperson redan fallit bort på grund av dennes arbetssituation.

Excerpterna som nämnts har analyserats med försiktighet, då lärarna kan ha tolkats annorlunda än de själva menat att uttrycka sig. I socialkonstruktivismen har talet en stor roll och av den anledningen har intervjusvaren en betydande roll för såväl resultat som analys. Den teoretiska utgångspunkten syftar bland annat till att olika individers verkligheter ser olika ut beroende på vad den har erfarit, vilket gör att dessa excerpter har tolkats på ett visst sätt av oss samtidigt som det kan tolkas på ett annat sätt av någon annan.

Resultatdiskussion

Resultatet består av fyra olika kategorier, dessa är *Lärarnas talan om begreppet funktionsvariation*, *Lärarnas arbetssätt för en inkluderande verksamhet*, *Lärarnas synliggörande av elevernas förståelse för elever med funktionsvariationer* och *Skulden lärarna lägger på elevernas funktionsvariationer*. Dessa består av olika underrubriker som förtydligar vilken inriktning just den kategoriseringen har.

Resultatet och analysen är för denna studie kombinerad, för att texten ska vara lättbegriplig kommer en viss ordning att efterföljas. Den består av en redogörelse och förklaring för vad en intervjuperson har uttalat sig kring, med tillhörande excerpt som tydliggör resultatet. Därefter kommer nästa redogörande text med

efterföljande excerpt. När allt resultat från en kategori har presenterats kommer en analys av denna kategorisering att ske. Här kommer resultatet med dess excerpter att analyseras med hjälp av det socialkonstruktivistiska perspektivet.

Vid citeringar har tystnader valts att återges i form av punkter, en tystnad på någon sekund består av två punkter och desto fler punkter desto längre tystnad. När intervjupersonerna själva citerar någon kommer det att förtydligas med citationstecken. När ord förekommer i **fet stil** innebär detta att intervjupersonen betonar ett visst ord.

I resultatet lyfts intervjudeltagarnas svar utifrån vissa givna intervjufrågor, som innehållit bland annat begreppet funktionsvariation, i syfte att besvara studiens syfte och frågeställning. Intervjudeltagarna har utifrån detta talat om funktionsvariation på ett sätt som överensstämmer med beskrivningen av funktionshinder eller funktionsnedsättning enligt Autism- och Asbergerförbundet (2022). Valet bestod trots det att behålla begreppet funktionsvariation i studiens centrala begrepp och syfte av anledning att intervjufrågor var utformade utefter begreppet funktionsvariation. Ett vidare resonemang följer i diskussionen.

Lärarnas talan om begreppet funktionsvariation

I detta avsnitt synliggörs lärarnas definition samt hur de väljer att tala om begreppet funktionsvariation. Resultatet presenteras i en underrubrik med efterföljande analys.

Lärarnas definition av begreppet

Vi är medvetna om att vårt ordval av *funktionsvariation* kan ha orsakat förvirring för våra intervjudeltagare, då det inte är det ett begrepp som används i Lgr 11. Det var ett aktivt val att inte förklara begreppets innebörd, då vi vill synliggöra hur lärarna i fritidshem talar om begreppet utan förberedelse. I intervjuerna syns det att sociala erfarenheter kan ha betydelse för deltagarna i deras sätt att tala om funktionsvariation. Dock kan behovet av en vidare fortbildning finnas, även för färdigutbildade, då bristen på kunskap om begreppet kan synas i deltagarnas sätt att uttrycka sig.

I samtliga intervjuer har begreppet tolkats och används på varierade sätt. Deltagarna visar en förståelse för att det kan vara fysiska variationer, men de flesta har hänvisat till elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer när de talat om begreppet. De har även talat om begreppet med hjälp av andra benämningar och uttryck som inte använts i vare sig intervjufrågorna eller syftesbeskrivningen. I den här typen av socialt sammanhang, förstår vi innebörden av att intervjudeltagarna väljer att använda sig av andra ordval som de anser vara synonyma med funktionsvariationer. I själva verket har begreppen olika betydelse, som tidigare nämnts i studien, där det finns en skillnad mellan funktionshinder, funktionsnedsättning och funktionsvariation. Dock är det en excerpt som sticker ut mer än övriga formuleringar. Kim frågar om vi räknade elever som är *nyanlända*. Troligtvis har hen tolkat och förknippat begreppet funktionsvariation med elever som befinner sig i en svårighet. Varpå hen kan ha kopplat det till de språkbarriärer som kan uppkomma när en person hamnar i en ny språkkontext.

*KIM - du menar funktionsvariationer menar du att de är typ att de som har... adhd, ashber... ast och sånna hära, sånna saker menar du då?
Det är inte ..*

INTERVJUARE - det kan va .. det kan vara vilka funktionsvariationer som helst egentligen, fysiska, kognitiva som ADHD. Det kan vara om man har någon cp skada eller om man sitter i rullstol det kan va ..

KIM - och även nyanlända så också tänker ni på eller?

Ovanstående excerpter visar en dialog mellan intervjudeltagare Kim och intervjuaren som ställer frågorna. Till skillnad från de övriga lärarna i fritidshem som intervjuats, ställer Kim här en fråga gällande *nyanlända* elever. Hen verkar syfta på att eleverna då befinner sig i en språksvårighet. Som tidigare nämnt kan det uttalandet tolkas på skilda sätt, men vi förstår det som att Kim ställer språksvårigheten i relation till en funktionsvariation. Denna excerpt skiljer sig åt gentemot de andras intervjudeltagarnas svar, då ingen nämnde liknande definition som Kim. Det ska dock poängteras att samtliga intervjudeltagare hade varierade definitioner av begreppet funktionsvariation. Följande excerpter är exempel på

några uttryck som användes av intervjudeltagarna i motsvarighet till begreppet funktionsvariation:

ROBIN - *eller menar du fu .. Neuropsykiska eller med handikappade och så?*

NIKITA - *dom med svårigheter*

KIM - *vi har ju inga med någon funktionsnedsättningar med rörelsehinder eller någonting sånt .. Utan det är ju mer .. asså om man säger ADHD eller de här ast .. sånna saker då.*

ELLIOT - *vi har ingen uttalad så men kanske nån som har en liten släng eller vad man kan säga*

CHARLIE - *NPF barnen som man säger*

ALEX - *har några med diagnoser har vi ju*

BILLIE - *alla ska vara med på en aktivitet oavsett sitt funktionshinder.*

Resultatet visar att lärare talar om funktionsvariationer på varierade sätt där de innehar olika definitioner av begreppet och som snarare stämmer in på beskrivningen av funktionshinder eller funktionsnedsättningar. Detta leder oss vidare till analysen av denna resultatdel.

Analys

Uttalandena visar på olika definitioner av begreppet som används i en situation där syftet är att tala om elever med funktionsvariationer. Definitionen kan antas som ett perspektiv, vilket grundar sig i intervjudeltagarnas olika erfarenheter och sociala kontexter. Lärarna som deltog i studien har, likt alla människor, olika kompetenser, erfarenheter och förmågor som påverkar deras svar. Deras skilda definitioner på begreppet kan innebära att de har olika verkligheter, som kan komma att omskapas i nya sociala kontexter. Sociala kontexter kan i detta fall symboliseras med arbetsplatsen på ett fritidshem och vilka elever de arbetar med.

Med tanke på de spridda definitionerna, är en koppling att det kan skapa en komplexitet i samtal under sociala sammanhang mellan lärare om begreppet

funktionsvariation. Lärarna verkar ofta förbise de elever som befinner sig inom det spektrum av funktionsvariationer, som kan anses mer positiva. Resultatet visar vidare att lärarna oftare fokuserar på de elever med funktionsvariation, som befinner sig i någon form av svårighet. Exempelvis när lärarna talar om inkludering av elever med funktionsvariationer, kan det innebära varierade arbetssätt i fritidshemmets verksamhet, beroende på deras definition av begreppet. Detta för oss vidare till hur lärarna talar om sitt arbete med anpassningar för en inkluderande verksamhet.

Lärarnas arbetssätt för en inkluderande verksamhet

Intervjudeltagarna talar om att anpassa deras arbetssätt utifrån elevernas behov och på så sätt inkludera samt göra dem delaktiga i verksamheten. Följande resultatdel behandlar och hanterar därför hur lärarna, i sitt arbetssätt, anpassar undervisningen för att främja inkludering och delaktighet. Resultatet delas upp i underrubriker som behandlar hur intervjudeltagarna talar om strukturer som återfinns samt de tillvägagångssätten lärarna använder sig av.

Strukturer för inkludering och delaktighet på fritidshemmet

Under denna rubrik lyfts excerper då lärarna besvarar en fråga kring hur eventuella strukturer i deras arbetssätt för inkludering samt delaktighet på fritidshemmet kan se ut. Finns det givna mönster eller ramar för hur arbetet för att inkludera samt göra elever med funktionsvariationer delaktiga i fritidshemmets verksamhet?

Charlie pekar på att normen ständigt förändras och att anpassningen som har fungerat väl under en viss tid kan komma att tappa sin funktion på sikt. Det är upp till varje lärare att se vilka anpassningar eleverna är i behov av just i den situationen samt att se om normen kräver en förändring för stunden. I vissa fall krävs det en anpassning mellan den ena dagen till den andra, det ligger i lärarens kompetens att kunna.

CHARLIE - Och det som funkade igår, funkade kanske inte imon, och så får man ju ändra och göra om hela tiden. Så är det ju.

Nikita beskrev även i följande citat liknande innehåll som Charlie lyfte i frågan om strukturer kring inkludering i fritidshemmet. Syftet är att få eleverna att känna sig

lyckade samtidigt stimuleras för vidare utveckling. Hen berättar om komplexiteten att hitta en balans mellan misslyckande, intresse och stimulans, som bidrar till utveckling hos eleven. Eleverna kräver stimulans för att utvecklas, men är också i stort behov av att känna bekräftelse i form av att lyckas med en uppgift eller i en aktivitet som de har ett personligt intresse i.

NIKITA - vi kan ha en norm i den stora gruppen, men den gruppen ändras hela tiden beroende på vem som är med. Jag skulle nog vilja säga att normen är flexibilitet och med det menar jag med att du måste vara beredd att ändra på nivån. Så att personen inte misslyckas. Jag menar inte dock att man ska lägga det på en nivå som ingen stimuleras ifrån, men däremot man kan lägga det på en nivå där folk kan komma in i arbetet för att sedan utvecklas en åt gången.

NIKITA - Mycket handlar ju också om att känna eleverna, veta vad de är intresserade av, försöka lägga det, kunskapen i ett område dom känner sig bekväma och intresserade av.

Nikita lyfter avslutningsvis vikten av att inneha en relation till sina elever samt att vara flexibel i sin undervisning. Hen pekar på betydelsen av att anpassa sitt arbetssätt till den nivån så att det passar alla elever, vilket kräver en kunskap om elevernas personlighet, intressen och förmågor. Nästa underrubrik lyfter exempel på hur lärare talar om sina tillvägagångssätt gentemot elever med funktionsvariation.

Arbetssätt i arbetet med funktionsvariationer

I talet om arbetssättet dök ordet tillvägagångssätt ofta upp hos intervjupersonerna. Ett återkommande svar som togs upp var att lärarna sällan förändrade sitt arbetssätt i relation till en enskild elev, utan istället valde att anpassa undervisningen i helhet för alla elever. Dock, kan detta tolkas som att tillvägagångssättet i sig är ett förändrat arbetssätt, då denna utgör en förändring av verksamheten. Enligt samtliga intervjudeltagare gynnar anpassningar och tillvägagångssätt, som är nödvändiga för vissa, alla elever. Vilket kan sammanfattas med det Charlie berättar för oss i denna excerpt:

CHARLIE - gjort anpassningar och grejer just för dem här NPF barnen som man säger och det tycker vi det gynnar ju alla barnen istället.

I jämförelse med Charlie, lyfter Alex vikten det lågaffektiva bemötandet som ett betydelsefullt arbetssätt. Hen menade att de inom kollegiet använde bemötandet till samtliga elever på fritidshemmet, då hen hävdar att arbetssättet ofta gynnar de flesta eleverna. I denna excerpt talar Alex troligtvis om elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar då hen tidigare i intervjun talat om detta i dennes tolkning av begreppet.

ALEX - lågaffektiva bemötandet och så och det .. är väldigt bra.

Billies tankar liknar till viss del Alex, då hen menar på att anpassningarna som görs bör vara så naturliga som möjligt, för den elev som faktiskt är i behov av dem. Alltså, att arbetssättet bör vara liknande gentemot samtliga elever på fritidshemmet.

Billie tar upp anpassningar som hen gjort för en blind elev, vilka även passar till elever utan synnedsättning. Den nya arbetsuppgiften för gruppen bidrar till att den blinda eleven får en känsla av delaktighet, då övriga elever har samma uppgift eller gör samma aktivitet som hen. Billie pekar även på betydelsen av att inte göra extra anpassningar till en stor grej för eleverna, utan att det är en del av lärarens uppdrag. Samt att en nödvändig anpassning kan ses som "lyx" från elevernas synvinkel, då de får lite extra kvalitetstid med en lärare. Likt vad tidigare intervjuperson Charlie talade om, läggs även här fokus på ett arbetssätt för alla elever, även de som inte nödvändigtvis är i behov av extra anpassningar eller stöd.

BILLIE - Det kan ju vara ganska *fnissar* exkluderande när alla har, har ritar och så kan man själva inte rita. Men man måste ju inte rita. Man kan jobba med lera, eller några andra grejer så att man är välkommen med i gänget liksom. Det är ju upp till man som pedagog att tänka till lite.

BILLIE - vi har elever som får gå tidigare till matsalen eller som alltid sitter kvar längst för att dom kanske lätt slåss i kön men, men då gör man det till en trevlig grej. Man sitter och samtalar och så är det lite

lyx att man får sitta kvar med en personal eller, tänker snarar hur man gör det .. jag försöker inte göra det till en så stor grej i mitt arbete.

Språket som verktyg för anpassningar

En aspekt som är en viktig del av arbetssättet för inkludering är, enligt Kim, språket. Språket ligger till grund för den dagliga kommunikationen i mötet med eleverna. Både mellan lärare och elev samt mellan eleverna själva. Kim talar om att det är ett bra arbetssätt att läraren förbereder eleven med funktionsvariation vad aktiviteten innehåller samt vad som ska utföras. Hen fortsätter med att berätta om att lärarna på dennes arbetsplats hjälper eleverna att inkludera varandra genom sitt tal. Detta innebär således att lärarna till en början lotsar fram eleverna till att göra de elever med funktionsvariationer delaktiga, för att sedan mynna ut i att eleverna själva inkluderar varandra.

Kim berättar att de uppmuntrar sina elever till att inkludera andra samtidigt som eleverna ibland själva tar initiativet till att inkludera, utan att någon lärare ber dem att göra det. Arbetssättet, att använda sig av talet, har därför kunnat bidra till inkludering.

KIM – Eller .. så att man anpassar för att det ska bli bra. Så att man pratar med eleverna och kanske förbereder de på något det kan ju vara så, så de vet om vad de ska göra.

KIM - försöka spåra in barnen på det med att .. såhär, "Du, nu står han ensam, försök hjälpa. Kan du inte gå och fråga om han vill vara med? Eller hon vill vara med" så det gör de ibland, det tycker jag. Och även utan att vi säger till.

Samtliga excerpter lyfter viktiga aspekter i lärarnas arbetssätt, med utformningen av olika anpassningar för eleverna. Trots att lärarna talar om skilda arbetssätt i arbetet för elever med funktionsvariationer, kan ett gemensamt resultat synliggöras. Oberoende av vilket fritidshem som lärarna arbetar på, finns det en strävan mot att eleverna ska ges förutsättningar att känna delaktighet samt inkluderas. Oavsett funktionsvariationer eller inte.

Analys

Våra intervjupersoner hävdar att strukturerna och arbetssätt som görs på fritidshemmet ständigt kan förändras, vilket kan kopplas ihop med det faktum att både elevgruppen och personalen varierar dagligen. Detta kan förstås att samverkan mellan de varierande människorna i dessa sociala sammanhang innebär att deras verkligheter och kunskaper ständigt konstrueras och rekonstrueras i bland annat språkkontakten mellan varandra. Charlie pekar på det faktum att arbetssättet och den anpassning som fungerat för en elev som är i behov av stöd igår inte nödvändigtvis fungerar för samma elev idag. Detta kan bero på den sociala verklighet som eleven och läraren befinner sig i, ständigt förändras. Genom att ha påverkats av de sociala sammanhang som skapat och omskapat den nuvarande verkligheten kan göra att exempelvis eleven reagerar annorlunda på lärarens bemötande.

Nikita talar om att lära känna sina elever för att kunna läsa av dem och göra de anpassningar som fungerar för eleverna just idag. Fortsättningsvis är det viktigt att försöka uppehålla den normen av flexibilitet som Nikita även talar om, för att kunna ha utrymme att ändra ens arbetssätt utefter elevens behov och placera denne i en situation den möjligtvis klarar av. Intervjupersonen talar om att placera kunskap i områden som eleverna är intresserade av, hen fortsätter sedan att påpeka att det inte innebär att lägga det på en simpel nivå. Men på en nivå där eleverna tryggt kan starta för att sedan utvecklas när svårighetsnivån ökar. Tankesättet kring att få eleverna stimulerade på detta sätt är av yttersta vikt då det leder till en social kontext där förståelse, uppmuntran och acceptans råder.

Intervjudeltagarna talar även om att talet är viktigt, då de använder sig utav det för att förbereda eleverna på vad exempelvis dagen kommer att innehålla. Vikten läggs på hur läraren använder sig av sitt tal, mer än själva förberedelsen. Genom att lärarna använder sig av talet, kan även det bidra till att elever med exempelvis språksvårigheter, får en ökad kommunikativ förmåga och därmed lära sig använda det själva i deras egna sociala sammanhang. Om en elev med en funktionsvariation, där hen har en välutvecklad språklig förmåga och god förståelse, kan denne inkluderas i undervisningen där den får lära ut till sina kamrater och lärare. Alltså

kan dessa arbetssätt bidra till en ökad inkludering, då eleverna med funktionsvariation får redskap till sin språkliga förmåga. Samtidigt som de eleverna med välutvecklad språkförmåga kan få möjligheten att vara delaktiga i utvecklingen av övriga elevers språkförståelse, kan de utvecklas djupare genom undervisningen. Genom detta inkluderande arbetssätt, konstrueras verkligheten för elever med och utan funktionsvariation, då de får se och höra lärare samt övriga elever agera som goda förebilder.

Skulden lärarna lägger på elevernas funktionsvariationer

Följande avsnitt behandlar excerpter från intervjuer där lärare påstår att det under vissa omständigheter kan ligga en problematik i elevens funktionsvariationer. Situationer beskrivs på ett skuldbeläggande sätt och flera gånger kan tolkningen dras att lärarna syftar i att det är elevens funktionsvariation som avgör hur en situation utspelar sig. Här dras en koppling till att lärare kan exkludera elever med funktionsvariationer och istället för att se över samt utveckla det egna arbetssättet, läggs ansvaret på elevens funktionsvariation.

Här delas resultatet in i två underrubriker där den första behandlar hur lärare talar om elevers svårigheter för att vara delaktiga i verksamheten. Den andra underrubriken lyfter en lärare hur social exkludering mellan eleverna kan utforma sig. I underrubrikerna synliggörs hur lärarna talar kring problematiken med att arbeta med elever med funktionsvariation och hur deras arbetssätt påverkas.

Lärarnas talan om svårigheter för elever att vara delaktiga

Som svar på frågan om hur Kim definierar delaktighet i relation till elever med funktionsvariationer, talar hen om att eleverna kan ha det svårare att vara delaktiga. Hen lägger här vikten på elevens funktionsvariation och att det är det som utgör elevens problematik.

KIM - men delaktighet där kan, där kan du ju faktiskt ha svårare och va delaktiga eftersom dom har sin problematik som dom har ... .. tycker jag, dom, man får ju försöka hjälpa dom och hitta lösningen ..

Alex talar om att elever med funktionsvariationer i vissa situationer påverkar verksamheten till det negativa. I föregående exempel från Kim, läggs skulden på

eleven med funktionsvariation och det gör även Alex i detta uttalande. Hen hävdar att när eleven motsätter sig lärarna och deras förslag på aktiviteter, påverkar det alla elever och lärare i verksamheten. Kim nämner enbart eleven med funktionsvariation och hur hans beteende påverkar, inte hur lärarnas arbetssätt är gentemot eleven. Istället för att se på problematiken utifrån hur hen som lärare kan anpassa undervisningen för att tillgodose elevens behov, läggs istället skuld på funktionsvariationen.

*ALEX - om dom blir arga eller så här, om dom inte vill göra saker så
suck så påverkar det vår verksamhet rätt så mycket.*

Som tidigare nämnt, lägger Alex i denna excerpt över ansvaret på elevens funktionsvariation och inte på hans arbetssätt för att inkludera eleven.

Social exkludering mellan eleverna

I de benämnda citaten från Kim talar hen om elever med funktionsvariationer och deras problematik i sociala interaktioner med andra. Hen talar om att vissa av eleverna med funktionsvariation kan ha svårigheter att behålla kompisar, som följd av att de kan ha svårt att följa regler i spel och lekar. Kim talar på ett sätt som tyder på att hen syftar på en specifik elev, vilket kan ha påverkat svaret. Kim gör här ett antagande om elevernas sociala relationer, där eleverna med funktionsvariation får stå sitt kasst och därför bli exkluderad.

*KIM - Men om man bara tar exemplet om man sitter och spelar spel ..
Dom sitter och fuskar hela, hela tiden *låter smått irriterad*. "Till slut
så blir det ju att du inte har någon att va tillsammans med för det är
ingen som vill spela med dej."*

*KIM - om man är nära de barnen som .. som har det svårt och i
kombination med nåt annat barn för det är ju det som är lite .. kan vara
lite .. problem ibland med .. med kompis .. grejerna*

Kim påstår vidare att det kan märkas att dessa elever har en svårighet i att hantera de aspekter som följer med kompisskapandet. Detta leder oss vidare till analysen.

Analys

Här påstår lärarna att eleverna har viss svårighet till socialt deltagande samt interaktion med övriga kompisar och att detta kan bli problematiskt. Trots att eleverna som intervjupersonerna talar om har en funktionsvariation är det inte **eleven** som är problemet, utan de befinner sig snarare i en svårighet som kan vara svår att ta sig ur. Slutsatsen som dras i är att lärarna i arbetslaget får försöka hjälpa eleven att hitta lösningar trots den eventuella problematik som återfinns. Eleverna befinner sig i samma sociala sammanhang, trots att dessa kan se olika ut beroende på vilken social situation de tar del av.

Värt att anmärka är, som tidigare nämnt, att svaren har varit komplexa att analysera samt tolka, utan att göra ett antagande om vad som egentligen menas. Lärarna uttrycker i sitt sätt att tala att problematiken ligger i elevens funktionsvariation samtidigt som de i ett annat svar lyfter vikten av att inkludera alla elever samt att anpassa undervisningen utefter behoven och förutsättningarna. Intervjupersonernas talan skiljer sig alltså beroende på i vilken social kontext en fråga ställs. Det görs i vissa sociala sammanhang ett antagande, som kan bero på att lärarna har en förkunskap om elevernas sociala relationer på fritidshemmet.

Lärarnas synliggörande av elevernas förståelse för elever med funktionsvariationer

Lärarna i intervjustudien lyfter exempel på att elever innehar en stor förståelse samt medkänsla för att alla elever har olika förutsättningar. I ett urval av excerpterna talar lärarna bland annat om elevers förmågor samt att de besitter en acceptans för elever med funktionsvariationer. När lärarna synliggör elevernas empatiska förmågor i relation till delaktighet samt inkludering, kan studiens syfte uppnås i följande resultatdel.

Elever som inkluderar

Charlie talar om att eleverna besitter en förmåga för acceptans och förståelsen för att vissa elever behöver extra stöd. Intervjupersonen berättar att hen tror att eleverna innehar en förståelse till att rättvist alla gånger inte innebär att det ser likadant ut för alla individer.

CHARLIE - *“Lika behöver inte vara rättvist” och dom lever så väldigt i det idag, så jag tror att dom förstår varför vissa gör på nåt annat vis och dom kan sätta ord på det. “Fast nu gick han för han orkar inte va med längre.”. Att dom, man hör att dom har en förståelse på nåt vis och så.*

Charlie fortsätter med att förklara normen kring anpassningar och extra stöd. Hen påstår att det är vanligt i dagens fritidshem, att ett inkluderande arbetssätt krävs och att eleverna därför är införstådda med situationen. Det kan tolkas som att hen gör en jämförelse med hur det tidigare varit och att elever förr inte har haft samma förståelse inom området och att elever nu har utvecklat förmågan. Samtidigt som eleverna har en språklig förmåga att sätta ord på de anpassningar de ser.

Till skillnad från Charlies excerpt talar Nikita även om att eleverna inte alltid bara visar en språklig förståelse. Utan att de även hjälper eleven med funktionsvariation att göra det mest optimala valet. I excerpten talar Nikita om elever som visar och förklarar för den andra eleven på ett tydligt pedagogiskt sätt under ett skapandetillfälle.

NIKITA - *man håller på och målar och skapar nånting tillsammans. Det kan ju va så att den ena personen berättar då, att när den ser att “Nej, du, det blir inte bra när du använder dom penslarna. Jag ser att du vill använda dom.”. Och så visar dom, tar fram en annan pensel och “Den här och den här är bättre.”. Och så börjar dom undervisa kompisen, varför den är bättre och visar varför hon eller han använder just den här penseln. Och då tar den andra personen till sig det och kanske lyckas bättre.*

Nikita lyfter eleven utan funktionsvariation och hur hjälpsam och förstående hen är gentemot eleven med funktionsvariation. Hen talar även om att den hjälpsamme eleven genuint vill visa och förklara varför en annan pensel är bättre för ändamålet.

Elevernas bemötande gentemot elever med funktionsvariationer

I frågan om Robin bevittnat elever inkludera elever med funktionsvariationer berättar hen om hur en klass agerade. Hen talar om att eleverna i klassen var villiga

att hjälpa varandra. Genom tålmod och hjälpsamhet skapade eleverna ett accepterande klimat.

*ROBIN - jo men det har jag, i den klassen var alla väldigt hjälpsamma.
Dom satt ned, hade tålmod, hjälpte varandra om det var nåt dom inte
förstod liksom. Så satt dom ner, tog hjälp, förklarade lugnt och fint.*

I nedan excerpt använder Alex sig av begreppet *lågaffektivt bemötande* som, med fördel, kan kopplas samman med det som Robin beskriver som *lugnt och fint* samt att eleverna har *tålmod*. Excerpterna har liknande innehåll, men beskrivningarna skiljer sig. Det visar dels på varierade perspektiv på hur elever bemöter andra elever med funktionsvariationer samt i vilken social konstellation eleven och läraren befinner sig i.

*ALEX - En del barn har ju så här lågaffektivt bemötande bara utan att
veta det.*

Alex berättar att somliga elever har det lågaffektiva bemötandet naturligt och omedvetet, vilket Robin inte reflekterar över i hens intervjusvar. Dock pekar båda intervjupersonerna på att elevernas tillvägagångssätt kan bidra till en ökad inkludering.

Analys

I föregående resultatdel talar en intervjudeltagare om en elev som visar sin förståelse för den andre elevens önskan om att använda en specifik sorts pensel. Intervjudeltagaren lyfter att eleven använder sitt tal för att visa en förståelse för den andra elevens önskan. Genom elevens ageranden konstruerar denne i den rådande miljön ett positivt klimat med hjälp av sig själv som en god förebild för övriga elever, men även för lärare. Hen skapar sådana här miljöer genom sitt tal då den använder sin kommunikativa förmåga att få med sig den andra eleven till ett gemensamt mål.

Intervjupersonerna har olika perspektiv på frågan om elevernas tillvägagångssätt, då de har varierade erfarenheter, kunskaper och kompetenser. En stor anledning är även vilken typ av arbetslag lärarna är verksamma i, vilka sociala sammanhang och kontexter de har befunnit och befinner sig i för stunden. Genom ovan nämnda

aspekter ser lärarna olika detaljer som framstår i olika betydelsegrader för dem. En annan viktig aspekt är dock att oavsett lärarnas tidigare erfarenheter och därmed deras olika konstruerade verkligheter, arbetar de allihopa inom fritidshemmets verksamhet. Trots att alla verksamheter varierar arbetar de trots allt mot samma håll, vilket kan synliggöras med hjälp av lärarnas tankar och talan kring elevernas inkludering och delaktighet.

Slutsats

En slutsats som dras utifrån det presenterade resultatet är att samtliga lärare som deltagit i studien tydligt synliggör en strävan i sitt arbetssätt. Alla elever på fritidshemmet, oavsett om eleven har en funktionsvariation eller inte, ska ges förutsättningar att känna delaktighet samt inkluderas i elevgruppen. Lärarna lyfter vikten av att anpassa deras arbetssätt för att gynna samtliga elever på fritidshemmet.

Samtliga lärare lyfter även vikten av språkets betydelse i talan om funktionsvariationer. Genom att lärarna för en öppen kommunikation med eleverna, kan elevernas förståelse för funktionsvariationer öka. Det synliggörs dock en problematik i lärares sätt att tala om elever med funktionsvariationer. Här talas det inte om deras egna arbetssätt, utan fokus läggs istället på funktionsvariationen och hur den vissa gånger begränsar lärarnas arbetssätt.

En ytterligare slutsats som dras utifrån resultatet, innefattar elevernas goda bemötande av varandra. Oavsett om det är medvetet eller omedvetet, bidrar det till ökad inkludering i verksamheten.

Diskussion

I diskussionsavsnittet är studiens sammanfattande resultat i centrum, vilket jämförs med bland annat tidigare forskning och rådande styrdokument.

Vår studie visar att lärare i fritidshems talan om inkludering och delaktighet i relation till elever med funktionsvariationer, skiljer sig och detta synliggörs bland annat i intervjudeltagarna sätt att tala. Under intervjuerna använder intervjudeltagarna begreppet funktionsvariationer synonymt med begreppen

funktionshinder eller funktionsnedsättning, vilket inte stämmer överens med beskrivningen av funktionsvariationer enligt Autism- och Asbergerförbundet (2022). Detta kan jämföras med Elvstrands och Närvänens (2019) forskningsresultat som visade på att deltagarna i deras studie hade svårigheter att enas kring begreppet inkludering och dess innebörd. Här kan en komplexitet skapas i sammanhang där lärare ska tala om exempelvis anpassningar av arbetssätt för att skapa en inkluderande verksamhet. Komplexiteten kan utmärkas genom lärarnas skilda sätt att tala om definitionen på vad funktionsvariation faktiskt innebär och hur vi som lärare bör arbeta med detta i fritidshemmets verksamhet. Detta kan vidare bero på att lärarna kan ha varierade erfarenheter från olika typer av sociala sammanhang, som ger dem olika perspektiv på hur ett arbetssätt för inkludering och delaktighet kan se ut. I studiens resultat syns detta genom att intervjudeltagarna talar om olika arbetssätt de tillämpat inom sin verksamhet utefter de elever de har. Trots att studiens resultat visar att intervjudeltagarna talar om att vissa arbetssätt gynnar alla elever gör det möjligtvis inte det. Exempelvis återfinns det skillnader på ett inkluderande arbetssätt för synskadade elever och de med ovanligt hög intellektuell förmåga. I jämförelse med Elvstrand och Närvänens (2019) forskning kring meningsskiljaktigheter framstår det inte som underligt att deltagarna inte har en enad tolkning av de olika begreppen då det finns en bred definition av begreppet.

Med tanke på styrdokumentets icke användning av begreppet är det naturligt att definitionen skiljer sig åt. Som tidigare nämnt finns begreppet funktionsvariationer varken i nuvarande eller föregående styrdokument, där det enbart har funnits liknande begrepp. Dock har dessa begrepp enbart riktat sig mot funktionsvariationer som är nedsättningar eller hinder. Exempelvis specificerade Lgr 80 (Skolöverstyrelsen, 1980) sin definition av elever som var i behov av särskilt stöd med de elever som hade fysiska eller intellektuella handikapp. Något som ytterligare har varit återkommande i styrdokumenterna är det faktum att alla elever, likväl som studiens resultat visar, ska ges förutsättningar att känna sig delaktiga i verksamheten (Skolverket, 2019). Med tanke på de skilda definitionerna av studiens deltagare kan det behövas en fortbildning för de som arbetar inom fritidshemmets och skolans verksamhet för att således ge eleverna passande förutsättningar beroende på funktionsvariationen. Arbetssättet läraren på fritidshemmet behöver

ge, skiljer sig exempelvis åt om eleven har en särskild begåvning eller en synnedsättning.

Lärarna talar om att eleverna har ett empatiskt förhållningssätt gentemot varandras olikheter i verksamheten. Brodin (2009) pekar dessutom på vikten av att få vara annorlunda. Detta fungerar enbart i ett inkluderande klimat, där både elever och lärare agerar utefter en önskan att inkludera och skapa delaktighet för alla inom gruppen. När intervjudeltagarna talar om sina elever och dess förståelse för varandra, stämmer Brodins (2009) tankar väl överens med vårt resultat. Då båda parter talar om vikten av att eleverna har en acceptans för varandra, oberoende funktionsvariation eller ej.

Syftet med Öhmans (2017) projekt är att öka kunskapen och därmed acceptansen bland personalen inom skolans hela organisation. Genom att förbättra bland annat språkkunskapen kring begrepp samt användningen av moderna formuleringar. Då Öhman (2017) pekar på ökad språkkunskap visar vår studies resultat även på att det behövs en vidare förståelse för begreppets innebörd, då det inte är enstämigt eller korrekt. Lärarna i vår studie talar snarare om funktionshinder eller funktionsnedsättning och inte funktionsvariation. En skillnad som kan utgöras är att lärarna i vår studie snarare talar om att skapa en öppen kommunikation med eleverna, där talet mellan lärare och elev är betydelsefullt. De lärare som talar om begreppet i dess helhet i relation till detta, kan därför skapa en förståelse för elevers funktionsvariationer. Studiens resultat visar på att förståelse, acceptans är viktigt för att skapa en bättre delaktighet för eleverna.

Intervjupersonerna talar om elevers vilja kring att värna om elever som har en funktionsvariation. Liknande påpekar Finnivold (2018) och Öhman (2017) på vikten att inte segregera elever med funktionsvariationer, då alla har en stark vilja att bli inkluderade. Samtidigt som vissa intervjudeltagare har talat om en viss problematik i elevers sociala sammanhang, som försvåras på grund av funktionsvariationen. Eleverna har en önskan om att vara delaktiga, men exkluderas på grund av exempelvis bristande lärarengagemang, som Elvstrand och Lago (2019) skriver om. Att lärarna undgår att lägga märke till exkludering, som utifrån kan ses som inkludering. Resultatet i vår studie att fysisk och psykisk närvaro kan minska risken

för exkludering samt öka inkludering. Styrdokumentet Lgr 11 (Skolverket, 2019) saknar en tydlig beskrivning av begreppet exkludering, vilket också kan skapa en komplexitet mellan lärarna, då det inte finns några riktlinjer på hur detta hanteras. Även i den kommande läroplanen Lgr 22 (Skolverket, 2022) saknas begreppet exkludering, vilket kan utgöra en begränsning när lärare ska tala med varandra om hur det motverkas i verksamheten.

Lärarnas olika sätt att tala om begreppen har skiljt sig åt, vilket svarar på en av forskningsfrågorna. Deras yttranden ställs ofta mot varandra i frågan om definitionen av begreppen, samtidigt som de har en gemensam riktning. Denna riktning grundar sig i Brodin (2011) som skriver att *alla elever* oavsett funktionsvariation, inte bara ska delta, utan även känna delaktighet i fritidshemmets verksamhet. Därför kan de intervjuade lärarna förstås utifrån detta, då Brodins (2011) definition av begreppen stämmer väl överens med våra intervjudeltagares. Lärarna talar om att denna delaktighet skiljer sig i praktiken och arbetssättet för att inkludera eleverna i undervisningen kan variera kraftigt. Både från dag till dag samt vilken elev det gäller. Resultatet visar att lärarna talar om vikten av att inkludera samtliga elever på fritidshemmet, även de med funktionsvariationer. Att arbetssättet till en början utformas utefter eleven med funktionsvariationer, som utvecklas till att hela elevgruppen drar nytta utav arbetssättet.

Det har framgått från studiens resultat att det kommunikativa samspelet mellan elever och lärare samt mellan eleverna själva, har stor vikt i arbetet för inkludering och delaktighet. Människan tillhör en föränderlig natur enligt socialkonstruktivismen (Patel & Davidson, 2019), vilket visar på betydelsen av att anpassa arbetssättet utefter elevernas behov. Det framgår i resultatet att anpassa undervisningen på ett sätt där de finner det intressant, utmanande samt på ett sätt som värnar om deras personliga utveckling. Genom anpassningar i undervisningen, inkluderas de elever som annars hade segregrats i en exkluderande undervisningsform (Finnvold, 2018). Likaså skrev Öhman (2017) att förändring av undervisning och i lärarnas arbetssätt, för att elever skulle ges förutsättningar att inkluderas, trots behovet av extra stöd. Detta kan med fördel även användas för elever med en funktionsvariation, som inte nödvändigtvis stämmer in på beskrivningen av funktionsnedsättning eller funktionshinder, exempelvis extremt

högt IQ. Meade och O'Brian (2018) skriver att det kan ske segregering och exkludering av elever på grund av att de ansvariga, i detta fall lärarna på fritidshemmet, inte har tillräckligt med kunskap eller vilja för att göra tillräckligt bra anpassningar.

En intressant diskussion, som leder oss vidare till nästa avsnitt, är hur lärare faktiskt arbetar utifrån hur de talar om det. Använder de sig av de arbetsätten de talar om i intervjuerna och hur skapar lärarna de där viktiga förutsättningarna för inkludering och delaktighet? Det är ett forskningsområde vi hade funnit intressant att forska vidare på.

Framtida forskningsmöjlighet

Genom att ha synliggjort hur lärare i fritidshem talar om begreppen inkludering och delaktighet i relation till elever med funktionsvariationer, kan ett förslag till vidare forskning vara att studera hur lärare faktiskt arbetar med begreppen. Detta forskningsområde hade varit mycket intressant att följa då vårt sätt att tala om någonting skiljer sig gentemot vad som faktiskt görs.

Referenser

Autism- och Aspergerförbundet. (8 mars 2022). *Funktionsnedsättning eller -variation?* <https://www.autism.se/om-autism/autism/begrepp-och-ord/funktionsnedsattning-eller-variation/>

Brinkkjær, U. & Høyen, M. (2020). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. (2a uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Brodin, J. (2009). Inclusion through access to outdoor education: Learning in Motion (LIM). *Journal of adventure education and outdoor learning*, volym 9(nummer 2), sid 99 - 113. <https://doi.org.ezproxy.hkr.se/10.1080/14729670903004340>

Brodin, J. (2011). Kan utomhuspedagogik stödja lärande och inkludering? Personer med intellektuella funktionsnedsättningar. *Socialmedicinsk tidskrift* (nummer 5), sid 445 - 458. <https://artikelsok-ip-btj-se.ezproxy.hkr.se/article/2168525>

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (4e uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Elvstrand, H. & Lago, L. (2019). Jag har oftast ingen att leka med” [“Usually I have no-one to play with”]: Sociala exkludering på fritidshem [peer rejection in leisure-time centres]. *Nordic Studies in Education: Linköping University*, volym 39(nummer 2), sid 104 - 120. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2019-02-03>.

Elvstrand, H. & Närvänen, A. L. (2015). What is Participation? Pedagogues' Interpretative Repertoires and Ideological Dilemmas Regarding Children's Participation in Swedish Leisure-time Centres. *International Journal for Research on Extended Education*, volym 3(nummer 2), sid 61 - 78. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1251235>

Finnvold, J. E. (21/01 2018) School Segregation and Social Participation: The Case of Norwegian Children with Physical Disabilities. *European Journal of Special*

Needs Education. Volym 33(nummer 2), sid 187 – 204. <https://doi-org.ezproxy.hkr.se/10.1080/08856257.2018.1424781>

Meade, W. & O'Brien, J. (2018) To Play or Not to Play: Equitable Access to Afterschool Programs for Students With Disabilities. *The Journal of cases in educational leadership*, volym 21(nummer 1), sid 43 - 52. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1555458917722184>

Nationalencyklopedien. (2021). *Funktionsvariation*. <https://www-nese.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/funktionsvariation> [2021-05-03]

Our Normal. (2022). *Funktionsvariationer* [Elektronisk resurs] Hämtad från: <https://ournormal.org/funktionsvariationer/>

Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (5e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från: https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=-996270488%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dgr&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f#anchor_1

Skolverket (2022). *Ändrade läroplaner och kursplaner hösten 2022* Stockholm: Skolverket. Hämtad från: <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/andrade-laroplaner-och-kursplaner-hosten-2022>

Sverige. Skolöverstyrelsen. (1980 - 1986). *Läroplan för grundskolan: Lgr 80*. Stockholm: LiberLäromedel/Utbildningsförlaget.

Sverige. Utbildningsdepartementet (1994). Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed* [Elektronisk resurs]. Stockholm: Vetenskapsrådet.

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf.

Öhman, M. (2017). Swedish School Development and Inclusive Learning Environments: A Single Case Study. *Pedagogická orientace, volym 27*(nummer 2), sid 344 - 360. <https://doi.org/10.5817/PedOr2017-2-344>

Bilagor

Bilaga ett

Missivbrev

Hejsan!

Våra namn är Hilda Carlander och Hanna Sjöstrand, vi studerar sjätte terminen på Kristianstad Högskola till grundlärautbildning med inriktning mot arbete i fritidshem och skriver just nu vårt examensarbete. Syftet med vår studie är att synliggöra hur grundlärare i fritidshem talar om begreppen inkludering samt delaktighet i relation till fritidshemmets verksamhet.

Vi söker utbildade grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem, som frivilligt vill delta. Detta innebär att ni kan avbryta er medverkan i studien när ni önskar. Deltagandet innebär att delta i en intervju via zoom, som tar ungefär mellan 30 – 45 minuter. Denna genomförs vid en överenskommen tidpunkt under **vecka åtta eller nio**. Intervjun kommer att spelas in för att sedan transkriberas, varpå intervjusvaren kommer att anonymiseras. Vi kommer att behandla era

personuppgifter konfidentiellt och ingen utomstående till studien kommer att få reda på kontaktuppgifter eller deltagande.

Har ni några frågor eller är ni en utbildad lärare i fritidshem? Vänligen skicka svar angående ditt intresse till oss senast den **18/02 2022** för mer information. Dock är det en begränsad studie vilket innebär att vi kan tacka nej till eventuella intresseanmälningar om vår intervjukvot är fylld eller om den intresserade inte matchar vår målgrupp.

Kontaktuppgifter:

Hilda Carlander

Hanna Sjöstrand

Mail - "epost"

Mail - "epost"

Telefonnummer – 073-XXXXXXX

Telefonnummer – 073-XXXXXXX

Handledare från Högskolan Kristianstad:

Patrik Ehrlow

Mail – "epost"

Telefonnummer - 044-XXXXXXX

I själva mejlet:

Hej rektorer!

Vänligen se bifogad fil om studie till vårt examensarbete och skicka gärna till era behöriga grundlärare i fritidshem! Se även bifogad samtyckesblankett i mejlet. Om ni är intresserade av att delta så läs vänligen igenom samtyckesblanketten och välj sedan om ni vill ge ert samtycke skriftligt (scanna då in och mejla till följande mejl: "epost") eller om ni vill ge det muntligt innan den digitala intervjun. Samtycket kommer då att spelas in (endast ljudet) och sedan tas bort efter slutförd studie.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Hilda Carlander & Hanna Sjöstrand.

Bilaga två

Samtyckesblankett

Skriftligt, informerat samtycke till medverkan i intervjustudie med syftet att: synliggöra hur grundlärare i fritidshem talar om begreppen inkludering samt delaktighet i relation till fritidshemmets verksamhet.

Här med skriver jag under att jag har informerats om studiens syfte, om hur tillvägagångssättet vid datainsamling kommer att bearbetas och behandlas. Jag har fått information om att mitt deltagande i studien är frivilligt och att jag kan avbryta mig medverkan när som helst under studiens gång, utan krav att ange orsak. Jag har även fått information om att mina personuppgifter kommer att avidentifieras och hanteras konfidentiellt. Jag samtycker här med till att medverka i denna intervjustudie som handlar om hur lärare talar om begreppen inkludering samt delaktighet i relation till fritidshemmets verksamhet.

Ort/Datum/År

Namnunderskrift

Namnförtydligande

Bilaga tre

Intervjufrågor

Uppvärmningsfrågor: hur länge har du arbetat som lärare i fritidshemmet? Vilket år tog du examen som lärare i fritidshemmet?

Var studerade du?

Vad fick dig att vilja bli lärare?

1. Hur definierar ni begreppet **inkludering** i relation till elever med funktionsvariationer?
2. Gör ni aktiva val kring inkludering på fritidshemmet för dessa elever? **FÖLJDFRÅGA.** Arbetar ni med inkludering? Har ni utsatt planeringstid för det? Eller som ett återkommande tema på APT exempelvis?
3. Har ni bevittnat en kollega använda sig utav ett positivt inkluderande arbetssätt/tillvägagångssätt i relation till en elev med funktionsvariation någon gång?
4. Har ni bevittnat en elev använda sig utav ett positivt inkluderande tillvägagångssätt gentemot en annan elev med funktionsvariation någon gång?
5. Finns det några normer kring inkludering på fritidshemmet?
6. Hur definierar ni begreppet **delaktighet** i relation till elever med funktionsvariationer?
7. Gör ni aktiva val kring delaktighet på fritidshemmet? **FÖLJDFRÅGA.** Arbetar ni med delaktighet? Har ni utsatt planeringstid för det? Eller som ett återkommande tema på APT exempelvis?

8. Har ni bevittnat en kollega använda sig av ett positivt arbetssätt/tillvägagångssätt kopplat till dessa elevers delaktighet?
9. Har ni bevittnat att en elev har gjort en elev med funktionsvariationer delaktig i fritidshemmets verksamhet? Det kan vara under den fria tiden eller under styrda aktiviteter.
10. Finns det några normer kring delaktighet på fritidshemmet?
11. Skiljer ert tillvägagångssätt i arbetet med elever med funktionsvariationer kontra elever utan funktionsvariationer?
12. Har ni någonsin varit med och sett personal exkludera elever med funktionsvariationer? *Hur gick det till? Hur såg det ut?*
13. Har ni någonsin varit med och sett elever exkludera elever med funktionsvariationer? *Hur gick det till? Hur såg det ut?*
14. Har ni någon gång resonerat kring vad styrdokumentet Lgr 11 säger kring begreppen inkludering/delaktighet i relation till funktionsvariationer?
FÖLJDFRÅGA: har ni en åsikt kring att det inte nämns något i Lgr11?
15. Kan inkludering/delaktighet påverka elevernas tid på fritidshemmet och i så fall hur?

Följdfrågor: Varför togs det valet? Vad grundar ni det på? Vilka fördelar finns med det? Nackdelar? Hur menar du då? Utveckla!